

MARGITAY-BECHT ANDRÁS

TANK A DUNÁN!**Az osztrák–magyar dunai hajóhad és a „LAJTA Monitor Múzeumhajó” története***(Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2016. 432 o. ISBN 978-963-9862-80-7)*

Rendkívül szép kivitelű és bőséges ismereteket adó kötetrel örvendeztette meg az osztrák–magyar dunai flottilla története iránt érdeklődőket az Éghajlat Könyvkiadó. A Monarchia haditengerészetének és folyami erőinek hadtörténetünk legfényesebb lapjaira kívánczoló históriája ma is büszkeséggel tölthet el bennünket. Bár flottánk nagyságát tekintve csupán a nyolcadiknak számított a világon, mindig ellenfelei elismerésétől övezve teljesítette feladatát. Arra sohasem volt példa, hogy osztrák–magyar hadihajó megadja magát. E haderőnemből hozzánk, magyarokhoz mindig a dunai flottilla állt közelebb, bár magyarok jelentős és egyre növekvő számban szolgáltak a Monarchia tengeri egységein, s utolsó parancsnoka is honfitársunk volt. Szárazföldi ország lévén a hazai közvélemény sokkal közelebbi viszonyt tudott kialakítani a folyami erőkkel. Talán ennek is köszönhető, hogy a világháború végi osztozkodáskor az uralkodó a flottillát Magyarországnak juttatta, s az, illetve jogutódai az elmúlt évtizedekig a honvédség részeként szolgáltak.

Margitay-Becht András könyve ennek a folyami erőnek a történetét tárgyalja tisztelettel parancsolóan igényes formában és részletességgel. A kötet történeti fejezetei mellett bőséges életrajzokat találhatunk hajózásunk meghatározó személyiségeiről, megismerkedhetünk a haditengerészet és a flottilla szervezetével, mindennapjaival, mindazzal, ami meghatározta tagjainak életét. Akár enciklopédiának is tekinthetjük a *Tank a Dunán* című kötetet, mert segítségével teljes képet alkothatunk hadihajózásunknak a múltba vesző kezdetétől az első világháborús összeomlásig terjedő időszakáról.

Bár szerzője orvos, nem hivatásos hadtörténész, azonban a témában jártas hajós ember, továbbá elévülhetetlen érdeme van abban, hogy ma is létezik és Magyarországon található Európa legrégebbi úszóképes folyami hadihajója, aminek története könyvében összefonódik a dunai flottilla históriájával. 2014 óta horgonyoz Budapesten a Duna Parlament előtti partszakaszán az 1871-ben vízre bocsátott Leitha/Lajta monitor, amely testvérhajójával, a Marossal együtt forradalmi újdonságnak számított a maga korában.

Alig tíz esztendővel az első forgó lövegtoronnyal ellátott, kizárólag gőzzel hajtott páncélozott hadihajó, a Monitor Egyesült Államokban történt vízrebocsátása után az Osztrák–Magyar Monarchia építette meg Európában az első hasonló, de folyami használatra szánt hadihajókat. E típus világszerte megmaradt példányait ma egy kézen meg lehet számolni, s az egykor a Monarchia területén épült hadihajók közül helyreállítva pedig már csak a Leitha maradt meg. Hajszálon múlt, hogy egyáltalán még létezik, ami a gondviselés mellett néhány, a hajózástörténet iránt elkötelezett embernek köszönhető. Az első világháború után az Antant követelésére leszerelt Leithát eladták, polgári célra, kavicsrakó elevektorhajóként használták, végül teljesen eltűnt a szem elől. Nagy esély volt rá, hogy a többi méltatlan sorsra jutott dunai hajónk után szintén kohóban végzi. Az 1970-es évek végén ismerte fel a hajót Csonkaréti Károly hajózástörténész, jogász, egykori folyamőr a Folyamkotró Vállalatnál. Ő hívta fel rá e kötet szerzőjének figyelmét. A kettejük által elin-

dított mozgalom lelkes támogatók sokaságát, azon kívül a honvédséget és a Hadtörténeti Múzeumot mozgósítva, húszévi, nem egyszer reménytelennek tűnő küzdelem után érte el, hogy ma a Leitha/Lajta monitor helyreállítva, fegyverzetét visszakapva hadtörténetünk jeles emlékeként nemzeti kincsé vált.

E nagy munkának a történetével is megismerkedhetünk Margitay-Becht András könyvét forgatva. A tartalom után néhány szó a kötet külleméről: A nagyalakú, bő négyszáz oldalas munka több mint hatszáz kiváló minőségű, sokszor már hozzáférhetetlen korabeli fekete-fehér és újabb keletű színes fotóval, számtalan térképpel, tervrajzzal, bőséges adattárral szolgál az egykori Cs. és Kir. Haditengerészet iránt érdeklődőknek. Miután a hajózás nemzetközi tevékenység, így nem csak hazánk fiai számára lehet fontos e mű, ezért a kötet végén található név- és tárgymutató mellett egy rövid angol nyelvű összefoglaló is zárja a könyvet. Végül pár szó arról, miért *Tank a Dunán* a kötet címe. Napjaink meghatározó szárazföldi harci eszközeinek, a harckocsiknak forgó lövegtornyait az első monitoroktól, többek között a Lajtától kölcsönözték e páncélos szörnyek tervezői.

Szathmáry István

EGY EZREDÉV VIHARAIBAN MEG NEM RENDÜLT HÚSÉG

Székesfehérvár, Magyarország és a Nagy Háború

(Szerk. Szakály Sándor. *L'Harmattan, Budapest, 2015. 300 o. ISBN: 9789634140825*)

Az első világháború centenáriuma számos helytörténeti tematikájú – a világegés időszakát feldolgozó – konferenciát hívott életre, melynek egyik állomását képezte a Székesfehérváron 2014. december 11-én megrendezett *Hősök, áldozatok és mindennapok* című tudományos tanácskozás, amely előadásainak írott változatát – 17 történetész 19 tanulmányát – tartalmazza a kötet.

Az első tanulmányt – amely *Az Osztrák–Magyar Monarchia fegyveres ereje a Nagy Háború kitörésekor* címet viseli – Balla Tibor alezredes (osztályvezető, Hadtörténeti Intézet és Múzeum) jegyzi. A szerző röviden, de adat-gazdag módon mutatja be a dualista állam hadseregének főbb mutatóit, rámutatva arra, hogy „a hadsereg ütőképessége összességében a dualizmus eleji, 1868-as állapotokat tükrözte” és ereje jóval elmaradt a kettős monarchia ellenségeihez képest (24. o.).

Pollmann Ferenc főtanácsos (Hadtörténeti Intézet és Múzeum) *A limanovai csata száz év távlatából* címmel foglalja össze az 1914 decemberében vívott csata történetét, megállapítva, hogy már a korabeli magyar közvélemény is kereste az egyértelműen hazánkhoz köthető hadi sikereket (25. o.). Pollmann Ferenc bemutatja, hogy a győzelemben valóban oroszánrészt vettek ki magyar alakulatnak tekinthető egységek, köztük például a 10. k.u.k. huszárezred, amelynek állomáshelye Székesfehérvár volt (29–30. o.).

Demeter Zsófia (nyugalmazott igazgató, Székesfehérvári Városi Múzeum) *Száz éve történt – emlékezés a 10-es huszárokra* címmel – e regiment történetét ismerteti. A szerző írásának középpontjában természetesen a limanovai csata áll, de megismerkedhetünk a – legendás német tábornagy, August von Mackensen 1915. évi ezredtulajdonosá tétele után – Mackensen-huszároknak is nevezett katonák más első világháborús szerepvállalásával, valamint emlékezetük Horthy-korszakbeli kibontakozásával is.